

III. PEDAGOG

3.1. TREŚĆ MATERIAŁU

Pojęcie ojczyzna odnosi się zawsze do określonego terytorium. Jest to terytorium, z którym wiązą człowieka konkretne, życiowe doświadczenia, ale przede wszystkim to teren, który zamieszkują rodacy, na którym toczyły się wszystkie ważne wydarzenia z historii. W jego granicach znajdują się miejsca i pamiątki uważane za święte dla danej nacji. Jest to kolebka i ośrodek rodzimej kultury. Podlega władzy państwa, którego jest się obywatelem.

Jan Paweł II pięknie mówił o ojczyźnie, sięgając do etymologii tego słowa, a mianowicie łączył je z pojęciem ojca. Jego zdaniem ojczyzna to ojcowizna, czyli zasób dóbr, dziedzictwo pozostawione nam przez ojców. Ojczyzna więc to nie tylko konkretne terytorium, ziemia, ale też wartości i treści duchowe, jakie składają się na kulturę danego narodu. Na patriotyzm, czyli umiłowanie tego, co ojczyste, składa się miłość i pamięć o historii, kulturze i sztuce, języku, a nawet miłość do krajobrazu i przyrody rodzimej, szacunek do osiągnięć i geniuszu rodaków. Patriotyzm przechodzi swą próbę wtedy, gdy to dobro jakim jest ojczyzna zostaje zagrożone.

W obecnym społeczeństwie polskim obserwujemy dwie groźne tendencje, wypaczające patriotyzm. Z jednej strony brak zainteresowania treściami patriotycznymi. Można spotkać ludzi, którzy wręcz wstydzą się swojej ojczyzny, wstydzą się rodaków, uciekają od wszystkiego, co narodowe, polskie. Z drugiej strony pręźnie rozwijają się ruchy narodowościowe, które w sposób agresywny wyrażają wrogość dla innych nacji, ras czy narodów. Stąd tak ważne jest budowanie wśród uczniów właściwego zrozumienia wartości ojczyzny i patriotyzmu. Pomocne mogą być w tym fragmenty z lektur szkolnych traktujące o tej wartości. W sposób genialny pisał o tym św. Jan Paweł II, papież, Polak i patriota:

„Dla nacjonalizmu charakterystyczne jest to, że uznaje tylko dobro własnego narodu i tylko do niego dąży, nie licząc się z prawami innych. Patriotyzm natomiast jako miłość ojczyzny, przyznaje wszystkim innym narodom takie samo prawo jak własnemu, a zatem jest drogą do uporządkowanej miłości społecznej¹”.

¹ Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość*, wyd. Znak, Kraków 2005, s. 29.

3.2. LITERATURA WYBRANA Z KOMENTARZEM

3.2.1. M. Dąbrowska, *Marcin Kozera* (fragmenty), w: A. Klimowicz, M. Derlukiewicz, *Nowe Słowa na start!* Podręcznik do języka polskiego dla klasy piątej szkoły podstawowej, wyd. Nowa Era, Warszawa 2018, s. 181-182.

Wstęp

Akcja książki Marii Dąbrowskiej pt. „Marcin Kozera” toczy się w Londynie, przed I wojną światową. Tytułowy bohater jest synem polskiego emigranta. Urodził się w Anglii, tu chodzi do szkoły, ma angielskich kolegów i o Polsce, swojej Ojczyźnie tylko słyszał. Chłopiec bardzo przeżywa fakt, że nie może określić kim do końca jest: Polakiem czy Anglikiem. Odpowiedź na to, nurtujące Marcina, pytanie przychodzi niespodziewanie na pewnej lekcji geografii. I ta odpowiedź jego samego chyba najbardziej zaskakuje. Okazuje się, że chłopiec kocha Ojczyznę, choć nigdy nie był w Polsce i, jak mówi nauczyciel, Polska jako kraj nie istnieje na mapie Europy.

Cytat

„Ach! Więc to tak! On się waha i nie wie, czy jest Anglikiem, czy Polakiem, on się tak męczy, a inni powiadają, że nie ma po prostu Polski. Jak to? Nie ma tego, co w jego sercu wznieca od całych miesięcy taką burzę?

Poczuł, że został wyzwany. I że trzeba natychmiast odpowiedzieć. To jest ostatnia chwila. [...]

Słowa nauczyciela były ostatnią kroplą padającą w serce Marcina już dawno przepełnione. Kropla padła, serce wystąpiło z brzegów, tak jak rzeka na wiosnę.

Zapłoniony, drżący wstał i znów natychmiast usiadł owładnięty tchórzostwem. Bał się szalenie.

Lecz przewyciężył się. Wstał po raz drugi.

Rzekł głośno:

- Polska jest, proszę pana. Ja jestem Polakiem. [...]

- Zresztą to tym bardziej świadczy, że Polska jest, jeżeli przyznają się do niej nawet tacy jak ja. Ja nie umiem dobrze po polsku i mogę być Anglikiem. I kocham Anglię. Ale mój ojciec jest Polakiem. I ja nie opuszczę Polski w nieszczęściu. I nawet wrócę do niej. A ona będzie potem wolna i potężna jak Anglia - i ja będę miał prawo pysznić się nią. Ja ją kocham. Kocham”.

Podsumowanie

Marcin Kozera sam był zaskoczony swoją odpowiedzią, ponieważ jego wyznanie płynęło z głębi serca. Czuł więź z krajem, którego nie znał, i którego nie było na mapach. Wspomnienie tego faktu przez nauczyciela geografii wyzwoliło w nim uczucia, których się po sobie nie

Program wychowawczy > Klasa V > Wartość XXIV > Wartość Ojczyzny

spodziewał. Jeśli mamy mówić o patriotyzmie to chyba właśnie w takim sensie: więzi tak subtelnej, że wręcz niewidzialnej gołym okiem. Ten patriotyzm ujawnia się dopiero wtedy, gdy wymaga tego sytuacja. Tak jak to się stało w przypadku naszego bohatera. Patriotyzm, jak to wyznał Marcin przy całej klasie, to miłość do ojczyzny, pamięć o niej i szacunek do jej symbolów: godła i flagi oraz hymnu.

Gdybyśmy czytali dalej powyższej przytoczony fragment, mogłaby nas zaskoczyć reakcja angielskiego nauczyciela. Nie ganił ucznia za jego ekspresyjną, bez udzielenia mu głosu wypowiedź, ale pochwalił go i wskazał pozostałym uczniom jako wzór prawdziwego patrioty. Wręcz zachęcił całą klasę do wyrażenia aplauzu, gromkimi okrzykami. Taka postawa powinna również charakteryzować współczesnych nauczycieli i rodziców. Powinniśmy szanować patriotyzm obcokrajowców uczących się w polskich szkołach. Tego także powinniśmy uczyć dzieci.

3.2.1. J. Słowacki, *W pamiętniku Zofii Bobrówny*, w: A. Klimowicz, M. Derlukiewicz, *Nowe Słowa na start!* Podręcznik do języka polskiego dla klasy piątej szkoły podstawowej, wyd. Nowa Era, Warszawa 2018, s. 162.

Wstęp

Juliusz Słowacki to jeden z najwybitniejszych polskich poetów. Żył w pierwszej połowie dziewiętnastego wieku. Swoje dzieciństwo spędził w Krzemieńcu, obecnie leżącym na Ukrainie. Obecnie w domu rodzinnym poety mieści się poświęcone mu muzeum. Nasz wieszcz dużo podróżował. Na stałe jednak mieszkał w Paryżu. W swoich utworach poruszał sprawy związane z walką o niepodległość Polski - swojej ojczyzny.

Poniżej zacytowany fragment wiersza zadedykował Zosi Bobrównie. Dziesięcioletnia dziewczynka była córką Joanny Bobrówny, którą Juliusz Słowacki darzył uczuciem. Gdy mieszkała ona z córkami w Paryżu poeta spędzał z nimi wiele czasu i szczególnie polubił właśnie Zosię, nazywając ją pieszczotliwie cukrzaną Zośką.

Cytat

„Niechaj mię Zośka o wiersze nie prosi,
Bo kiedy Zośka do ojczyzny wróci,
To każdy kwiatek powie wiersze Zosi,
Każda jej gwiazdka piosenkę zanuci.
Nim kwiat przekwitnie, nim gwiazdeczka zleci,
Słuchaj - bo to są najlepsi poeci”.

Podsumowanie

Podmiot liryczny wiersza, możemy się domyślać, że jest nim sam poeta, wyraża, tęsknotę za ziemią ojczystą. Poucza on dziewczynkę o tym, by cieszyła się i doceniała każdy najdrobniejszy kwiatek, bo rośnie on na ziemi ojczystej. Zachęca ją także by wpatrywała się w gwiazdy na niebie, bo świecą nad ojczyzną. Poeta skazany na emigrację delikatnie uczula dziewczynkę na wartość jaką jest ojczyzna. Zdaje sobie sprawę, że ziemia ojczysta to dar, który może przeminąć i trzeba się nim cieszyć nim zniknie jak przekwitnięty kwiat czy spadająca gwiazda.

Ten krótki wiersz pisany w czasie, gdy Polska była w trudnej sytuacji politycznej, ma dzisiaj także, choć żyjemy w wolnym kraju, duże znaczenie dla budowaniu świadomości patriotycznej młodego człowieka. Młodzież, która w pierwszej kolejności szuka wzorców w rodzicach i nauczycielach, powinna być wychowywana do odnajdywania wartości we własnej ojczyźnie. Powinna też odnosić się z szacunkiem do uczuć patriotycznych oraz do ojczyzn swoich kolegów i koleżanek z innych krajów. Każdy bowiem, nawet na obczyźnie, ma prawo wyrażać dumę i patriotyzm wobec swojej ojczyzny.